

ELEŞTİRİ NASIL OLMALI?

Hürriyet

Gösteri

sanat-edebiyat dergisi/Mayıs 1985/sayı 54/250 lira (KDV dahil)

● Sait Faik'in Öyküsü ● Tiyatromuzda Gençler ●

● Müzik ve Sanat ● Gelenekçilik ve Türk Müziği ●

Bursa'nın Çağrısı

Metin Sözen

“Neyiz? Nereye gidiyoruz? İşte her gün içimizde kilitlenen sual. Yollarında dolaşırken, camilerini gezerken, çeşmelerinin sesini dinler ve ağaçlarının hisirtisinde düşüncemi uyuştururken bu suallerin cevaplarını, vev müphem bir ürperme şeklinde olsa bile, kendimde duyduğum için Bursa'yı seviyorum. O içimizdeki aydınlığın aynasıdır. Bu aynaya benzerlerine baktıkça sanatımız ferdi bir hüner veya küçük bir hülya olmaktan kurtulacak, hayatın mucizesi olan devamı kendimizde bulacağız. Mimarimiz, resmimiz, romanımız ve şiirimiz bizim olacak. Bursa, şimdiye kadar sakladığı el değmemiş mazi rüyasıyla konuşan en geniş davettir.”

Tanpınar'ın geniş davetinin yapıldığı, 'o içimizdeki aydınlığın aynasıdır' dediği kent, bugün hangi sulardadır? O günden bugüne acılı-sızılı, mutlu-sevinçli günleri nasıl karşılamıştır? Uzun Anadolu serüvenimizde, bir dönemin simgesi görünümünü koruyabilmiş midir? Bu sorular çoğaltılabilir kuşkusuz. Soruları özellikle çoğaltmamız için, geniş kapsamlı çalışmalar yapılmalıdır Bursa'da bugünlerde. 'Tarih İçinde Bursa '85' başlığını taşıyan, yoğunluğu artarak sürdürülecek etkinliklere, tüm düşün, sanat, kültür, bilim adamlarını ve uzmanları Tanpınar'ın kine benzer biçimde çağırın Belediye Başkanı Ekrem Barışık, yola çıkıp nedenlerini ve beklentilerini şu cümlelerle açıklıyor:

“Bursa, ülkemizin hızlı bir gelişme ve çağdaşlaşma sürecini yaşadığı şu son yıllarda, belki de başka hiçbir kentimizin karşılaşmadığı çeşitlilik ve yoğunlukta sorunlarla karşı karşıya kalmış bir kenttir. Mimarî biçimlenmesinden ekonomisine, toplum yapısından kültür yaşamına uzanan bir yelpaze içinde, küçüklü büyüklü bir dizi sorun, içten ilgi ve hızlı çözümler beklemektedir.

Kentimizin benzerine az rastlanır yoğunlukta bir tarih ve kültür mi-

rasını, zaman içindeki gelişimini bütün kesitleriyle taşıyan, çarpıcı güzellikte ve alabildiğine cömert bir doğa parçasına yerleşmiş bir kenttir. Canlı ve dinamik ekonomik yapısının belki de kaçınılmaz bir sonucu olarak, son yılların hızlı sanayileşmesinden oldukça etkilenmiş ve her yönden hızla değişmeye başlamıştır. Bu değişimi sağlıklı ve dengeli bir biçimde yönlendirmek, yarınlara ulaşabilmenin başlıca koşulu olarak görünmekte ve bu noktada başta yerel yönetim katlarına ve Bursalılar'a çok önemli görevler düşmektedir.

Hızlı ve denetlenmesi zor bir gelişme sonucunda, tarih, kültür ve doğa değerlerimizin yok olması tehlikesiyle karşı karşıya geldiğimiz şu günlerde, Bursa Belediye Başkanlığı, ülkemizde ilk kez uygulanan bir biçimde, kentin sorunlarının bu önemli bölümünü çok yönlü bir di-

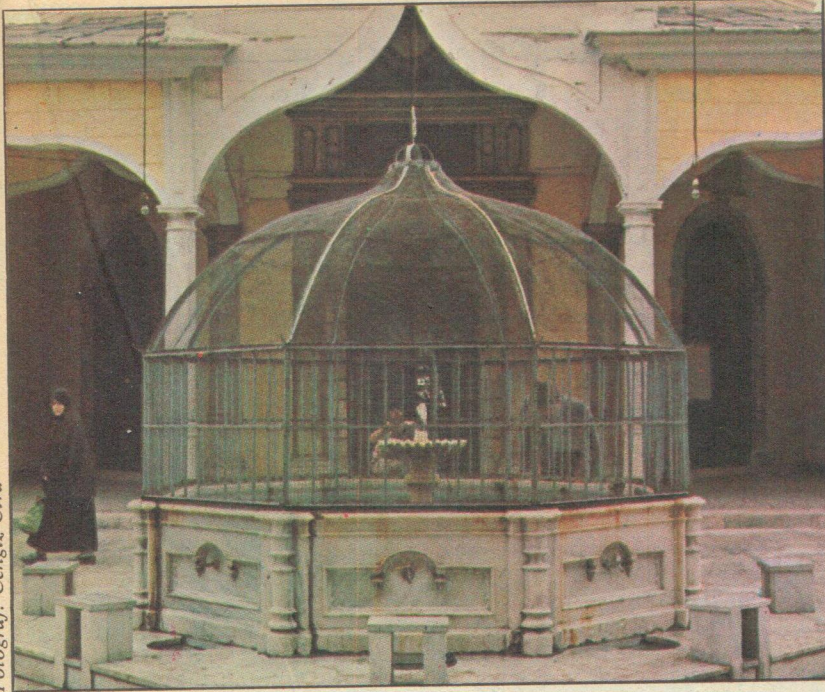
zi etkinlikle, kamuoyunun, bilim ve sanat adamlarının ilgi, öneri ve katkılarına açma kararını almıştır.

TARİH İÇİNDE BURSA '85 ana başlığı altında toplanacak ve 13-18 Mayıs 1985 günleri arasında Bursa'da, çeşitli mekânlarda sürdürülecek bu bir dizi etkinliğin genel amacı, kentin tarihî, ekonomik, toplumsal ve kültürel konumunun, geçmişten geleceğe uzanan bir çizgide gözlenmesi, çeşitli boyutlarıyla irdelenmesi ve uygulamaya ışık tutacak somut birikim ve önerilere ulaşılmasıdır.”

Bursa'dan gelen bu çağrıda, bir anlamda yarım yüzyılı geçen bir süredir bir türlü sağlıklı çizgiye ulaştıramadığımız tarihsel ve kültürel değerlerimizin korunması, yaşatılması, yenilenmesi, yaşama geçirilmesi çabalarındaki yetersizlikler yatmaktadır. Bursa bunlar içinde somut bir örnektir. Üstelik sanayi-

Cumalıkazık köyünün tipik bir sokağı

Emir Sultan Camisinin şadırvanı

leşmeyle birlikte gelen sorunlara, kaygılara en çok tanık olan kentlerimizin başında gelmektedir. Peki bu tür kaygılar, genellikle neden çağımızın sorunu olarak yoğunluk kazandı? Neden günümüze yaklaştıkça, kaygılar daha belirginleşir oldu? İlk önce soruların birincisine cevap ararsak, ister istemez biraz gerilere, dünyadaki ilk sanayileşmeye tanık olan ülkelere yönelmemiz gerekecektir. Toplumların gelişmesi, yeni bir kimliğe bürünmesi, atılımlar yapmasında büyük etkisi olan sanayinin varlığıyla birlikte, getireceği sorunlar hemen gündeme gelmedi. Sorunlar ağır ağır kendini duyurdu. Ağır ağır getirdikleriyle götürdükleri tartışılır oldu. Geçen zaman aralığında da, bugün somut görebildiğimiz yanlışlar yaşandı. Dünyada sanayileşme sürecine erken girmiş ülkeler, yanlışların farkına varır varmaz, önlemlerini de hemen almaya koyuldular. “Zararın neresinden dönersek kârdır” dediler. Sağlıklı sanayileşmenin yolunu, doğayı bozmadan, tarihsel ve kültürel değerleri yâşatarak geliştirmede aradılar. Sonuçlarını bilmedikleri günlerde yapılan yanlışları, zamanla gidermeye çalıştılar. Böylece sanayileşmiş ülkeler, bu tür kaygıların en çok duyan, bu tür kaygılara karşı en çok önlem alan ülkeler oldular. Sanayileşmeyle birlikte bu köklü değerlerin yaşayabileceğini gösterdiler. Üstelik köklü değerlere daha çok sa-

hip çıkarak. Kısacası aynı yanlışları göz göre göre sürdüren ülkelere örnek oldular, sonuçları başta görülmeyen yanlışlara bir daha düşmediler.

Burada gene “yanlışları kısa zamanda düzeltme, geçmişten kalanların üzerine daha çok titreme gereğini neden duydular” sorusu akla gelmektedir. Bu noktada gene baştaki düşüncelere dönmemiz gerekecek: Çağımız insanının yaşama boyunca özlü-özelliği değerler arama isteği, kısaca yaşamına renk katma, boyut kazandırma isteği ağır basacak. Bu kaygılar gündeme geldi mi, geçmişle-gelecek arasında bağ kurmak isteği de birlikte gelmektedir. Çünkü yaşamı zenginleştiren öğelerin başında geçmiş değerlerdir, geçmiş bilme, onunla geleceği kurma gelmektedir. Bu yoldan geçen bir gelecek, güçlü, kökleri sağlam, yeni yaratmalara olanak tanıyan bir gelecek olmaktadır. Geleceği kuracaklar, bu tür zengin bir kaynaktan beslendiği zaman, yeni yaratmalara, zengin denemelere kolaylıkla geçebilmektedirler. Çünkü onları besleyecek çevre vardır, denenmişleri gördüğü zaman ekleyeceği, üzerine koyacağı değerleri seçme kolaylığı vardır.

Anadolu'nun sanat ve kültür kenti Bursa'nın yerel yöneticilerinin çağrısı da, biraz değindiğimiz kaygıların içinde taşımaktadır: Yıllardır anlamsız bir biçimde gidenlerin ar-

dından, kalanlarla sağlıklı bir gelecek yaratabilmenin kaygılarını.

Aynı kaygıları on yıl önce duyarak yola çıkan Safranbolu yerel yöneticileri, korunabilmiş kentlerini, tüm ülkeyi saran sağlıksız kentleşme, özlü değerleri yoketme salgınından biraz farklı nedenlerle sıyrabilmişler, olayı biraz olsun eteleyebilmişlerdi. Oysa Bursa, bunun bedelini ağır ödeyen kentlerin başında gelmektedir. Sanayileşme olgusu getirdiği değerler kadar, götürmesi gerekmeyenleri de sildi süpürdü. Acıları da ağır ağır belirmeye başladı. Farklı koşullarda olduğu için, Safranbolu gibi ilk süpürücü rüzgârı savuşturamadı. Böylece ülkemizde tarihsel ve kültürel değerlerin korunması çabalarında Bursa, başka bir aşamayı gündeme getirdi. Gidenlerin ardından kalanlarla, yeni bir yaşanılası çevre yaratmanın ilk çabaları, yerel yönetim eliyle burada verilmeye başlandı. Bu birkaç inançlı kişinin çevresinde oluşarak, tüm kente yerel yönetim eliyle yayılmaya başladı. Bu nedenle Belediye Başkanı'nın çağrısı özel önem taşımaktadır. Korumada yerel yönetimlerin önemini vurgulamaktadır. Bir bakıma Safranbolu halkı gibi Bursalılar da, kentlerinin yeniden değerlendirilmeye alınmasını adım adım görmekte, ağır ağır gidenleri bir yana bırakıp kalanların yeniden yaşama geçirilmesine çalışmaktadırlar. Bunu hızlandıracak güçlü bir dayanışma doğmak üzeredir. Düzenledikleri birbirinden ilginç sanat etkinlikleri, geleceği hazırlayacak özelliklerle yüküdür. Oluşturulanları bunu göstermektedir.

Ayrıca Safranbolu deneyi, ülkemizde değişik koşullarda bu konuda yeterli bilinç yaratmak, sağlıklı çözümler getirmek, kendimize özgü yöntemler geliştirmek olanağını da vermektedir. Değişik koşullarda yeni yöntemler denemek, olanaksızlıkları aşmak, ancak sürekli yoğun çabalarla olmaktadır. Bursa sanayileşmenin getirdiği yeni değerlerle bazı zorlukları daha kolay aşmak olanağına sahip görünmektedir. Tanpınar'ın özenle üzerinde durduğu Bursa'sını gene Tanpınar ile bitirelim:

Tarihimizin zaruretleri bizi bir zaman için bu güzelliklerden ayırdı. bu ayrılış onları unuttuğumuz için değil, cansız bir tekrar yüzünden onları kendimizde devam ettirmeye imkânını kaybettiğimiz içindi. Şimdi başka türlü kuvvetler ve başka türlü bir anlayışla onlara dönmek istiyoruz. Neyiz, nereye gidiyoruz? İşte her gün içimizde kilitlenen sual.